

לב המזערים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזערים"

גיליון קנ"ט

הלכות והליכות בעניין חלוקת הפרשיות והפרקים שבתורה

מחזור קריאת התורה

המנהג היום לסיים פעם בשנה את התורה, וכך היה מנהג בבל לחלק לחמישים ושלוש פרשיות. וכן כתב הזוהר (דף לט, א ועוד) שפרשיות התורה מתחלקות לחמישים ושלוש פרשיות, ובפרשת שמות (רו, ב הובא במג"א רפב) כתב שיש לכל שבת את הקריאה המיוחדת לשבת.

הרמב"ם (בסוף סדר התפילות המובא בסוף סדר אהבה) כתב את סדר הפרשיות ואף שנמצא שם נ"ד פרשיות פרשת וזאת הברכה אינה נכללת לפי שלא קוראים אותה בשבת אלא בשמחת תורה (ספר חרות ליום השביעי עמוד יב).

בארץ ישראל בזמן הקדום חילקו את התורה למאה וחמישים סדרים, בכל שבת קראו סדר אחד ובכך סיימו את התורה אחת לשלוש שנים (מגילה כט, ב). ויש שחילקו את התורה למאה שבעים וחמש סדרים וסיימו את התורה רק לאחר שלש וחצי שנים, והם קע"ה פרשיות שבתורה כנגד שנותיו של אברהם אבינו (מסכת סופרים טז י').

מי סידר את קריאת הפרשיות בכל שבת

יש אומרים: שזה תקנת עזרא (מהרא"ם, עין ב"ח תרפה שכתב בא עזרא ותיקן הסדר לכל הקריאות).

יש אומרים: שמשה רבינו חילק את הפרשיות (מחצית השקל רפב ד"ה דכולהו).

יש אומרים: שבתקנות שתיקנו לקרוא בתורה הן ממשה ובית דינו והן מעזרא ובית דינו לא קבעו מהו החלוקה ואיזה סדר יש לקרוא.

מנהגינו היום לסיים את התורה פעם בשנה ואין לנו רשות לבטל או לשנות, נמצא שעכשיו הסדר הזה הוא חובה, ועוד שיש לכל פרשה ופרשה עם

השבת הראוי לה יחס ושורש בתורת הסוד ואין לשנות (שו"ת מים רבים לר"פ מילדולה סימן ח).

יש אומרים: שחילוק הפרשיות השבועית הוא כדי שתעלה קריאת כל התורה בשנה אחת, ומי שחילק את הפרשיות הוא כל חכם בעירו או בארצו שחיבר והפריד הסדרים כפי הסדר שראה שהוא הטוב ואין הסדר הזה הלכה קבועה רק מנהג (קיצור תשובת הרא"ש המחודשות נדפס בס"ו חיים שאל של החיד"א תחת השם חזה התנופה סעיף נד).

פרשה

פרשה פירושה הוא ענין מסויים ומוגדר כגון פרשת ראש חודש (מגילה כא, ב) פרשת שקלים (שם כט) וכן למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה (ברכות סג, א) ועוד רבות.

סידור הפרשיות

מספר השבתות בשנה אינו קבוע בכל שנה, בשנה פשוטה יש חמשים או חמישים ואחת שבתות, בשנה מעוברת יש חמישים וארבע או חמישים וחמש שבתות כמו כן ימים טובים יכולים לחול בשבת ואז קריאת השבת נדחת מפני קריאת המועד, לכן צריך להתאים בכל שנה ושנה את הקריאה למספר השבתות הפנויות כדי שבשבת האחרונה לפני סוכות יקראו פרשת "האזינו" ובשמחת תורה יקראו פרשת "וזאת הברכה".

בנוסף לזה ישנם פרשיות מסוימות שצריך לקראתם לפני החגים, ואלו הם: הגמרא (מגילה לא, ב) מביאה את הברייתא שעזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת ואת תוכחת כי תבוא לפני ראש השנה.

הרמב"ם (הלכות תפילה יג ב, שו"ע או"ח תכד ז) כתב שהקפידו לקרוא אף את פרשת במדבר בשבת

לע"נ הרב מנחם יצחק בן שמואל חיים. ת.ג.צ.ב.ה.

שלפני שבועות וכן את פרשת נצבים לפני ראש השנה.

חִיבוּר הַפְּרָשִׁיּוֹת

המנהג לחבר את הפרשיות ויקהל-פקודי, תזריע-מצורע, אחרי-קדושים, בהר-בחוקתי, חוקת-בלק [בחול] מטות-מסעי. היו מנהגים שאף חיברו את תרומה ותצווה, שלח וקורח.

מנהגים שנהגו לקרוא יותר או פחות מפרשה אחת

פרשת קורח: יש מקומות שהיו נוהגים לקרוא פרשת קורח וחצי פרשת חוקת, ובשבת שלאחר מכן קראו חצי פרשת חוקת ופרשת בלק, והסיבה שעושים כן כדי לא להכביד על הקהל בפטירת שני צדיקים בפרשה אחת של אהרן ומרים (סידור תכלאל עץ חיים לר"י צלאח ח"א דף קצא, וכו' בסידור הרס"ג עמוד שסג).

פרשת בלק: מסתיימת בדבר רע דכתיב (במדבר כה ט) "ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף" ולכן היו שנהגו להמשיך בפרשת פנחס כמה פסוקים עד "הנני נותן לו את בריתי שלום" (המנהיג, מנהג לוב).

סיום הפרשיות בתורה

כל פרשיות השבוע מסתיימות במקום שיש גם הפסק בספר התורה או סתומה או פתוחה, ומילא יש ריוח בין סדרא לסדרא, חוץ מפרשת ויחי שמתחילה באותה פרשה של סוף פרשת ויגש ואין שום היכר בכתוב להפריד ביניהם ועל זה שואל רש"י בתחילת פרשת ויחי (בראשית מז כח ד"ה ויחי) למה פרשה זו סתומה וכו'.

מי חילק את העליות בשני וחמישי

את החלוקה לג' עולים ביום חול ובמנחה בשבת מי חילק.

המאירי (קריית ספר מאמר ח"ב) כותב שקריאות שבשאר ימות השנה ושבחות ומועדים אין מניינם ידוע אלא שהחזן מקרא כרצונו אלא שמשתדל להתחיל יפה ולסיים יפה, כעין זה כתב רש"י (סוכה נה, א ד"ה אתקין) לעניין קריאת התורה של חול המועד סוכות "והשלשה שקורין תחילה אין מקפידין על קריאתם יקראו מה שירצו".

יש אומרים: שעזרא תיקן את חלוקת העליות (ספר

תיקון יששכר מרבני צפת שחי בתקופת הבית יוסף דף עד, ב בקונטרס שמצא שכך כתב).

יש אומרים: שהחילוקים בשני וחמישי נעשו על ידי מלמדי תינוקות וברוב המקומות טעו בחלוקתם, ורק בפרשת האזינו נזכר חלוקתם בדברי (ר"ה לא, א) הגמרא (מאורי אור תלמיד השאגת אריה בסוף ספרו חלק 2 הנקרא קן טהור עמוד רכ פרק סיומא דפרשיות).

יש אומרים: שהפסקות אלו טעות גמור ואין להתחשב בהם כלל ואין לסיים בפרשיות הנרשמים בחומש אלא במקום שהם פרשה פתוחה או סתומה או במקום שנראה הפסק הענין (מעשה רב סימן קלב).

הרה"ק מקומרנא בספר שלחן הטהור (סימן שלח) כתב שחילוק הפרשיות לשבע בשבת שהדפיס המדפיס הראשון וכן חילק לשלשה בשני וחמישי אין בהם כדי שביעה, כי הרבה פעמים אינו מסיים בטוב כגון בפרשת קרח (שם טז טו) "ולא הרעתי את אחד מהם" וצריך לסיים (שם יג) "כי תשתרר עלינו גם השתרר" לכן אין להשגיח בזה כלל וכלל אלא יסיים כפי הבנת שכלו.

דוגמא מפרשת ויגש (מד ל לא) ששם נמצאת עליית שני בין שני הפסוקים הבאים, בדבריו של יהודה לפני יוסף "ועתה כבאי אל עבדך והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו" כאן יש הפסקה לעליית שני, ושלישי מתחיל "והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה" אף שהפסוקים מחוברים לא רצה לסיים בסוף נאומו של יהודה (מד לד) "פן אראה ברע אשר ימצא את אבי" והעדיף לסיים בטוב ונפשו קשורה בנפשו

בעל האדר"ת (בסוף ספרו תפלה לדוד) עשה חלוקה שונה לבעל קורא שקרא בביתו, אבל במניין של בית המדרש לא רצה לשנות מהנהוג.

מי חילק את שבע עולים שבשבת

בתלמוד לא מוזכר חלוקת העליות מלבד פרשת האזינו ופרשת ראש חודש, רק שנהגו להתחיל ולסיים בדבר טוב ולא בפורעניות (עיין מגילה לא, ב, שו"ע קלא א).

פרשת האזינו בגמרא (בר"ה דף לא, א) נתבאר החלוקה של פרשת האזינו ונתנו סימן לדבר "הזיו" ל"ך" וכן סדר קריאה של ראש חודש נתבאר במסכת מגילה (כא, ב) האיך קוראים ד' קרואים והטעם

ובכך היה להם נגישות מהירה לכל מילה ומילה (עיין בית אהרון חלק יא עמוד כה).

יש שכתבו בשונה במקצת

לפי שהכהנים הנוצרים היו רוצים לצוד נפשות ולהכניסם תחת הדת הנוצרית וגזרו שיבואו בני ישראל לשמוע דרשות כהני הע"ז, ובכדי שיכולו למצוא את הפסוקים שהם צריכים בדרשה היו צריכים לציין את הפרשיות ומספר הפסוקים וחילקו את התנ"ך לפי ראיות עיניהם (מסורת התורה והנביאים לר"י פינפער דף מה בפרק בקרת הקאפיטל).

היום חלוקה זו התקבלה על ידי היהודים והיא חלק מהחומש אבל פשוט שאין בזה שום משמעות הלכתית

הסיבה שהחלוקה נכנסה גם ליהודים

כותב החכם רבי שלמה בן ישמעאל (שחי לפני שבעה מאות שנה) שהעתיק את חלוקת ספריהם כדי שיוכל אדם להשיב להם תשובה מהירה על שאלותיהם שהם שואלים לנו בכל יום על ענין אמונתנו ותורתנו הקדושה ומביאים ראיה מפסוקי התורה ומנביאים או מספרים אחרים ואומרים ראה וקרא בפסוק פלוני שהוא בספר פלוני בכך וכך קפיטולש מהספרים ואנו לא יודעים איזה פרק זה ולהשיב להם במהרה לכן העתיק את חלוקת הפרקים כמו הנוצרים.

הוכחה שהחלוקה מהנוצרים וכוונתם הרעה

בתחילת פרשת בראשית, שהכניסו פרק ב' בין "יום השישי" ל"ויכלו השמים" במקום להשאיר אותו עד אחרי ויכולו שהוא סוף מעשה בראשית ששם מפסיקים בקריאת התורה לשני (בד), והסיבה שעשו כן לפי שרצו לשלוט על שבת קודש יום המנוחה שהוא אות בין ישראל לאביהם שבשמים ועדות למעשה בראשית ואמרינן (שבת קט, ב) "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו נעשה שותף במעשה בראשית" והם רצו להכחיש את העדות ולהחליש את אמונתנו בבוראנו ולכן התחילו פרק חדש בפסוק "ויכולו" ורצו לומר שהשבת ח"ו איננה הגמר של מעשה בראשית, אך לקושטא דמילתא כל שבעת הפרשיות הראשונות בתורה עדות הם, ובתחילה ובסוף חותמו של הקב"ה בתחילה (א א) "ברא אלהים את" סופי תיבות אמת ובסיום (ב ג) "ברא אלהים לעשות" סופי תיבות אמת, והם ניסו

לפי שקריאות אלו קצרות וקשה לחלקם למספר הקרואים הדרוש לכן קבעו בו הפסקה ומפורט כיצד לחלקם.

סדר חלוקת שבעה עולים

יש אומרים: שזה מתקופת הגאונים (ספר תקון יששכר של ר' יששכר אבן סוסאן - שושן מערבינקרא גם עיבור השנים מרבני צפת שחי בתקופת הבית יוסף דף עד, ב).

ימי החנוכה הגאונים והראשונים קבעו את ההפסקות בקריאה של ימי חנוכה (כמבואר בשו"ע תרפד סעיף א).

מי חילק את הפרקים

התורה מחולקת לחמשה חומשים חמישים וארבע פרשיות פרשיות פתוחות ופרשיות סתומות וחלוקת הפסוקים, חלוקות אלו הם או הלכה למשה מסיני או מימי חז"ל.

מכל כתבי היד שקיימים בידינו מזמן הקדמונים אין זכר לחלוקת הפרקים.

רבי יצחק אברבנאל (בהקדמתו לנ"ך) כותב שחלוקת הפרקים נעשתה על ידי נכרי ששמו גירונימו שהעתיק את ספרי הקודש בשביל הנוצרים,

הסיבה שחילקו את התורה לפרקים

כשהומצא הדפוס היו צריכים רשות להדפיס מהשלטון, והממשלה העמידה צנזור, הצנזורה הייתה מורכבת בדרך כלל מכמרים שרבים מתוכם היו משומדים, והם היו מחליטים מה יודפס ומה לא יודפס, כיון שההדפסה היתה בידם הם הצליחו להכניס בתורה את חלוקת הפרקים ולכן בחומשים העתיקים אין פרקים, גם בחומשים שהודפסו אז בתימן או בארצות ערב ששם לא שלטה הצנזורה אין חלוקת פרקים.

יש שכתבו סיבה נוספת

לפי שבארצות אירופה התחילו לכפות את היהודים להשתתף בוויכוחים ארוכים ומיגעים אודות אמונת ישראל והתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, וכיון שרוב הוויכוחים התבססו על פרשנות התורה הרי שהכנסייה ביקשה שהכמרים יוכלו למצוא במהירות ובקלות את הפסוקים שנדרשים לצורך הוויכוחים, ישבו אנשי הכנסייה וחילקו את התורה לפרקים מספרו את הפסוקים בהתאמה לכל פרק

לסיים את מעשה בראשית לפני ויכלו, ובכך לבטל ברשעותם חתימת אמת למעשה בראשית.

וכן בבראשית פרק ג' עשו פרק חדש בין הפסוק "ויהיו שניהם ערומים" לפסוק "והנחש היה ערום" ורש"י (שם ג א ד"ה והנחש) כתב שיש המשך וקשר בין עצת הנחש ובין הפסוק שלפני כן והנוצרים היה להם ענין להפסיק בין שני הדברים.

דוגמא נוספת: בסוף פרשת שמות פסוק לפני סוף הפרשה התחילו פרק חדש (פרק ו) והסיבה כדי להשאיר את הלומד שמסיים בסוף הפרק בטרונא חלילה כלפי מעלה שהפסוק מסיים "והצל לא הצלת את עמך".

דוגמא נוספת: מסוף פרשת בהר (ויקרא כו א) התורה חוזרת ומזהירה על איסור עבודה זרה ועל שמירת שבת ורש"י (שם כו א ד"ה לא) מסביר את סמיכות הפסוקים "כנגד הנמכר לגוי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו... הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכן נאמרו מקראות הללו" באו הנוצרים שלא רצו שיזהר היהודי המוכר עצמו לעכו"ם מאדונו אלא ילמד ממעשיו לכן הכניסו את פרק כו בין הפסוק "כי לי בני ישראל עבדים" לבין "לא תעשו לכם אלילים" שני פסוקים לפני סוף הפרשה שלא תהיה האזהרה סמוכה.

גדולי ישראל שלא השתמשו בפרקים

בשנת תקע"ח יצא רבי וואלף היידענהיים בדברים שנדפסו בחומש עין הסופר נגד חלוקת הפרקים ונגד מתן הסימנים לפרקים בטענה שמערבבים חול וקודש.

כמאה שנה לאחר מכן התעורר לענין הגאון רבי פסח הכהן פינפער דיין ומו"צ בוילנא נגד חלוקת הנוצרים.

וכן בעל האדר"ת כתב לו היה בכוחי הייתי מבטל לגמרי את חלוקת הפרקים שבתורה.

החת"ס לא השתמש בפרקים רק כותב את תוכן הפסוק שנמצא בפרשה פלונית, וכך נמצא בהרבה מקומות הן בחידושויו על הש"ס ובשאר ספריו.

מרון החפץ חיים כמעט כל הפסוקים שהוא מביא מהתורה הוא מציין מראה מקום לפי פרשת שבוע לפעמים משתמש יותר לפי סדר העליות כמו לפני חמישי (עיין בספר אהבת חסד בסוף הפתיחה אחרי

הקדמה בהגהה שכותב בתחלת פרשת עקב, ובהמשך כותב ובחמישי כתיב ואח"כ ובשביעי כתיב) ורק בנ"ך שאין אפשרות של ציון בצורה אחרת אז השתמש החפץ חיים בחלוקה של הנוצרים.

בספר (מרבח ספרים מרבח חכמה עמוד פד תא תשנח) הביא שבעל האמרי אמת מגור העביר את הסדרה בכל שבוע עד סוף ימיו ממש מתוך החומש שהיה לו מדפוס אמסטרדם משום שאין בזה חלוקת הפרקים שנעשתה על ידי הגויים ולא היה מסומן בחומש לא הפסוקים ולא הפרקים.

חלוקת הנביאים על ידי הנוצרים

מלבד הפרקים גם חילקו חלק מהנביאים, ואלו הם חלוקת שמואל לא' וב', ונביא מלכים לא' וב' ודברי הימים לא' וב' חלוקה זאת לא היתה ידועה עד חלוקת הנוצרים, כמו כן עזרא שחלקו השני נהיה נחמיה מחלוקת הנוצרים הוא, **ראייה לדבר:** ברש"י עשרות פעמים מועתקים פסוקים שנמצאים בנחמיה ורש"י כותב בספר עזרא (מסורת התורה והנביאים פרק בקרת הקאפיטלאך).

וכונתם היה נגד חז"ל שאמרו (שהש"ר ד"א) שהתנ"ך כולל כ"ד ספרים והם עשאו כ"ח ספרים.

כמו כן חילקו את עזרא ונחמיה נגד חז"ל (סנהדרין צג, ב) שספר נחמיה לא נקרא על שמו.

גם שינו את הסדר שכתבו את ספר ישעיה קודם לירמיה ויחזקאל, וכן בכתובים סדרו איוב אחר משלי.

חידושים על חלוקת הפרקים ומנין הפסוקים

בתוס' במנחות (מד, א ד"ה כל כהן) על מה שמתרגם בפרשת נשא "אמור להם יברכך ה' וישמרך" כד תמרון להון ולמדו מכאן שצריך להקראות לפני הכהנים לפני שמברכים את העם, המהרי"ץ חיות כותב בהערה ומפי מורי הגאון מופת הדור מהרא"ז מרגליות זצ"ל שמעתי כי לדעתו טעות סופר נפלה כאן במתרגם, שפסוק זה לפי מנין הפסוקים הוא כד והמספר היה מסומן בצידו של הגליון והדפיסו המדפסים את כד שהוא מציין את מנין הפסוק לתוך התרגום אבל בתרגום היה כתוב רק "תמרון להון".

אמנם המהרי"ץ חיות מסתייג ואומר שאם בזמן התוספות כבר היו הפסוקים בכתבי הקודש נחלקים לפי סדר א ב אפשר שהאמת אתו.